



Toch geen gedwongen ontslagen

Vorig jaar leek de faculteit Geesteswetenschappen er rampzalig voor te staan: opleidingen dreigden te worden opgeheven en personeel ontslagen. Maar nu blijken ‘de reserves toch groter dan gedacht’

THINK
don't SHRINK
HUMANITIES!

8



Wel wangedrag, geen ontslag De universiteit mag archeoloog Corinne Hofman niet ontslaan, oordeelde de kantonrechter, die het wangedrag van de hoogleraar en haar partner wel ‘aannemelijk’ acht

2



12

Prinses Juliana Alleen als student kon ze even ontsnappen aan het keurslijf



14

Op de barricades De beroemde opera Carmen gaat nu eens niet over Spanje

Affaire Hofman: geen ontslag, wel ‘aannemelijk’ wangedrag

Hoogleraar Caribische archeologie Corinne Hofman heeft zich wel degelijk schuldig gemaakt aan grensoverschrijdend gedrag en schendingen van de wetenschappelijke integriteit, oordeelt de kantonrechter. Maar toch mag de universiteit haar niet ontslaan.

DOOR **FRANK PROVOOST**
FOTO **MARC DE HAAN**

Met dat oordeel komt een eind aan een slepende rechtszaak die startte nadat de universiteit vorig jaar mei een vernietigend rapport publiceerde over Hofman en haar partner Menno Hoogland. Een onderzoeksc commissie beschreef daarin – na klachten van negentien melders – hoe het archeologenkoppel dertig jaar lang een schrikbewind voerde waarbij studenten en medewerkers werden gepest, gekleineerd en geïntimideerd. Behalve machtsmisbruik en grensoverschrijdend gedrag schonk het koppel ook de wetenschappelijke integriteit door opgravingen te verrichten zonder de benodigde vergunningen en het stiekem ontvreemden van onderzoeksmateriaal uit een archeologisch depot. Terwijl Hofman een suppoost aan de praat hield, zou Hoogland stiekem tanden uit oude schedels hebben getrokken. Op basis van het rapport besloot de universiteit een ontslagprocedure van Hofman in gang te zetten (Hoogland was destijds al met pensioen). Maar daarbij negeerde het bestuur het advies van de onderzoeksc commissie die juist pleitte voor ‘heling voor alle betrokkenen, inclusief de twee medewerkers in kwestie’. ‘Er is gewoon te veel gebeurd’, rechtvaardigde toenmalig collegevoorzitter Annetje Ottow destijds die beslissing.

Maar de Amsterdamse kantonrechter is het daarmee oneens en fluit de universiteit nu terug. Die heeft ‘te snel besloten te streven naar een ontbinding van de arbeidsovereenkomst’, aldus de rechtbank. ‘In het algemeen geldt dat een werknemer wiens gedrag onacceptabel is, de mogelijkheid moet krijgen om dat gedrag aan te passen, al dan niet met een verbetertraject. Dat had hier ook moeten gebeuren.’

Bovendien gaat ook de universiteit niet vrijuit, aldus rechtbank. Tijdens haar loopbaan is de hoogleraar namelijk nooit op haar gedrag aangesproken. ‘Niet alleen heeft de universiteit geen enkele controle uitgeoefend op de wijze waarop het veldwerk onder leiding van Hofman en haar echtgenoot werd verricht en onder welke condities de kwetsbare jongeren dienden te werken. Daarnaast heeft het aan elke vorm van toezicht op het functioneren van Hofman ontbroken. Alleen het resultaat telde.’ Dat ‘falend toezicht valt de universiteit ernstig aan te rekenen’. Verder heeft Hofman tijdens haar loopbaan ‘nimmer negatieve beoordelingen ontvangen, integendeel’, maar ‘louter lof (...) van dezelfde universiteit die op de valreep van haar lange glanzende carrière het dienstverband wilde verbreken’. De haast waarmee dat gebeurde – binnen twee we-

ken kreeg de hoogleraar het advies van de onderzoeksc commissie, een gesprek met het bestuur én het verzoek tot ontbinding van haar dienstverband – heeft de universiteit ‘het door de onderzoeksc commissie geadviseerde helingsproces genegerd en is in korte tijd een escalatie ingezet (...) Dat dit heeft bijgedragen aan de wijze waarop Hofman zich heeft opgesteld in alle procedures, laat zich raden.’ Over die houding is de rechtbank overigens niet te spreken. ‘Hofman (heeft) zich niet gedragen zoals van een leidinggevende en hoogleraar kan worden verwacht. Zij heeft louter oog gehad voor haar eigen belang en reputatie, zich volledig gericht op een weerspreking van de verwijten, heeft daarbij regels van vertrouwelijkheid geschonden (door heimelijk gesprekken met de onderzoeksc commissie op te nemen, red.), heeft geen begrip getoond voor de gevoelens van de melders of de belangen van de universiteit. Hofman mag zich uiteraard verweren tegen de aantijgingen, maar de manier waarop dat in deze zaak geschiedt, heeft iedereen veel schade berokkend. Ook Hofman zelf.’

Toch draagt de rechtbank de universiteit op het ‘dienstverband te laten voortduren tot de pensioengerechtigde leeftijd van Hofman’. Dan ‘kan ook getracht worden alsnog het geadviseerde helingsproces vorm te geven, al dan niet onder leiding van een mediator’.

Verder vindt de rechtbank dat ‘het niet zeker is dat de verhoudingen onherstelbaar zijn verstoord’ en is ‘herplaatsing van Hofman in een aangepaste functie (...) ten onrechte nog niet onderzocht’. ‘Eerst dienen partijen met elkaar en de faculteit in gesprek te gaan over gewenst en ongewenst gedrag en de wijze waarop de voor iedereen (...) verdrietige kwestie op een zinvolle wijze kan worden opgelost.’ Dat de hoogleraar niet mag worden ontslagen is een hard gelag voor de melders, zeker omdat de rechtbank hun verklaringen geloofwaardig vindt, de bevindingen van de onderzoeksc commissie betrouwbaar acht en oordeelt dat het ‘aannemelijk is geworden dat Hofman zich in het verleden (en mogelijk meer recent nog) schuldig heeft gemaakt aan grensoverschrijdend en onacceptabel gedrag’ en daarbij ook de wetenschappelijke integriteit heeft geschonden. Alleen voor de beschuldiging van kinderarbeid bij opgravingen, waarmee de universiteit halverwege de zaak opeens kwam, is geen bewijs. Hofmans uitgebreide verweer veegt de rechter resoluut van tafel. ‘De weersprekingen weerleggen voor de kantonrechter niet (op overtuigende wijze) het gedrag van Hofman zoals door de melders beschreven’. Van die ‘grote hoeveelheid aan stukken’ (met onder meer ook steunbetuigingen van niet-betrokkenen) waren er nogal wat ‘niet (even) relevant’.



Portretten van professoren in de Senaatskamer van het Academiegebouw. Het schilderij van Corinne Hofman is de tweede van links/tweede van onder

‘Falend toezicht valt de universiteit ernstig aan te rekenen’

College van bestuur: ‘Als dit niet leidt tot ontslag, wat dan wel?’

Het college van bestuur laat op de site van de universiteit weten ‘positief te zijn over het feit dat de hoofdzaak, namelijk het ernstige, ongewenste en verwijtbare gedrag van de hoogleraar volgens de kantonrechter voldoende aannemelijk is, en twee ernstige schendingen van wetenschappelijke integriteit vaststaan’. ‘Deze uitspraak is daarmee vooral ook een erkenning van het jarenlange leed dat de melders is aangedaan, die zo moedig naar voren zijn gestapt.’ ‘Dit grensoverschrijdend en onacceptabele gedrag vormde de grondslag voor ons ontbindingsverzoek. Wij hebben daarbij destijds overwogen: als dit gedrag niet leidt tot ontslag, welk gedrag dan wel? De kantonrechter vindt in haar beschikking dat we eerst een poging tot heling hadden moeten ondernemen en wijst ons op “reflectie” op onze eigen rol. ‘We begrijpen dat: we zijn een lerende organisatie en willen als bestuur ook kritisch naar onszelf kijken en uit deze casus lessen trekken. We nemen ons ook ter harte wat de rechter zegt over het helingsproces en we zullen hiermee aan de slag gaan.’

Corinne Hofman: ‘De rechter heeft mij verkeerd begrepen’

Corinne Hofman stuurde via haar advocaat Petra Charbon de volgende reactie: ‘Ik ben natuurlijk opgelucht door de uitspraak. De rechter vindt dat ik kan blijven en ook dat we moeten gaan praten. Anderzijds realiseer ik mij goed dat de rechter wel ongewenst gedrag aannemelijk heeft geacht. Zoals ik twee jaar geleden ook al heb gezegd, toen ik hoorde dat een groep melders ongewenst gedrag had ervaren, spijt mij dat zeer en het is hoe dan ook nooit zo bedoeld geweest. Ik vind het verdrietig dat ik nooit met die groep heb mogen spreken. ‘De uitspraak van de rechter maakt duidelijk dat de universiteit het zo niet had mogen doen. Ook is duidelijk dat van kinderarbeid niets is gebleken. Daar ben ik heel blij om want die beschuldiging heeft mij enorm geraakt. ‘Over de wetenschappelijke integriteitsbeschuldigingen is de kantonrechter kort. Ze vindt dat er twee daarvan mij zijn aan te rekenen omdat ik die zou hebben erkend. Dat is echter niet zo, dat heeft de rechter verkeerd begrepen. Over alle andere beschuldigingen kan de rechter niets zeggen bij gebreke van een helder en onafhankelijk vervolgonderzoek. Wat mij betreft leggen we alsnog alles (ook de twee die de kantonrechter noemt) voor aan het LOWI (Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit, red.), iets wat de universiteit tot nu toe niet heeft gewild. Het is belangrijk dat dat alsnog gaat gebeuren. ‘De rechter zegt ook dat niet zeker is of de verhoudingen echt onherstelbaar zijn verstoord en vindt daarom dat gewerkt moet worden aan het al vorig jaar door de onderzoeksc commissie geadviseerde helingsproces. Ik ben ten volle bereid daaraan mee te werken, dat was ik al vanaf het begin en ik hoop dat we dat nu op een positieve manier kunnen gaan doen.’

Raad: ‘Laten we dit later bespreken’

‘Reacties variëren van woede tot “dit had ik je kunnen voorspellen”, zei raadslid Letty ten Harkel tijdens de faculteitsraadsvergadering van Archeologie. ‘De rechtbank benadrukt healing. Hoe gaat het bestuur hiermee om? En wat voor vorm zou dat proces moeten aannemen?’ Volgens decaan Jan Kolen was dat nog niet duidelijk. ‘We moeten dit nog uitvinden, ook samen met het bestuur van de universiteit. We kunnen het later open bespreken, maar nu nog niet.’ Hij stelde voor om het onderwerp verder te bespreken in het besloten deel van de vergadering.

Blunders behoeven nazorg, maar onze bestuurders peren ’m



Ik weet het even niet meer. Normaliter begin ik een nieuw academisch jaar met op zijn minst een soort van blijheid om de structurele vermoeidheid te maskeren. Een soort wanhopig, bijkans manisch gevoel van “nieuwe rondes, nieuwe kansen”: misschien zijn er dit jaar wel genoeg/niet te veel studenten, kom je wel uit met je onderwijsuren zonder elke avond en ieder weekend de taken die zijn blijven liggen te hoeven doen. Misschien begrijp je dit jaar wél alle onderwijsvernieuwingen, beleidsveranderingen en evaluatiegesprekken en erger je je niet aan activistische mensenkinderen die je opzichtig een altijd selectief gedefinieerde moraliteit door de strot proberen te duwen of aan alle prietpraat waarmee je wordt uitgelegd waarom voor sommige dingen (nieuwe gebouwen en dure verbouwingen, overmatig gecompliceerde en au fond overbodige kwaliteitscontrolemechanismes) wél geld is en voor andere (collega’s in cruciale vakgebieden) niet. In alle eerlijkheid: dit jaar kan ik niet eens de ergernis opbrengen die dit soort onvermijdelijke elementen van het universitaire leven in 2025 eigenlijk verdient. Natuurlijk, ik heb een waanzinnig druk jaar achter de rug en dan is een zomer te kort om helemaal te herstellen. Maar het zit wat dieper. Het is niet bepaald rustig geweest in de burelen van de Leidse universiteit. Collegevoorzitter Annetje Ottow nam plots afscheid van haar bestuursfunctie. Vicevoorzitter Martijn Ridderbos was al in

‘De gevolgen zijn voor de ontsteland in de steek gelaten melders’

maart vertrokken en niet zo lang geleden maakte ook rector Hester Bijl bekend dat zij binnenkort naar groenere weiden vertrekt – die van de voormalige technische hogeschool te Delft welteverstaan. En dat net allemaal voordat er voor dit college van bestuur een zeer pijnlijke uitspraak van de rechter kwam: hoogleraar Caribische archeologie Corinne Hofman mag, ondanks een vernietigend onderzoeksrapport van de universiteit en ondanks “aannemelijk” wangedrag niet ontslagen worden door de universiteit. De universiteit (het college in dezen) heeft gefaald in haar toezicht en te snel ingezet op ontslag – iedereen verdient een verbetertraject alvorens te worden ontslagen. Dat had een eerstejaars Rechten je ook kunnen vertellen, maar blijkbaar waren die even niet beschikbaar, want onze hoogste bestuurders blunderden hier behoorlijk. Blunderen is des mensen, ik blunder ook geregeld, maar ik peer ’m dan tenminste niet meteen. Blunders behoeven immers nazorg van de blunderaar. Dit college peert ’m in zijn volledigheid wél – de gevolgen van zijn ingrijpende en breed afgeraden beslissing zijn voor de academische

gemeenschap, in eerste plaats voor de melders die zich nu ontstellend in de steek gelaten zullen voelen. En, o ja, de universiteit verkeert ook nog eens in de diepste crisis sinds woiu.

Deze universiteit zal, zo staat het nu eenmaal in die vermaledijde wet op het hoger onderwijs, weer een nieuw college van bestuur moeten aanstellen. Dat kan op allerlei manieren natuurlijk. Je kunt denken aan een serieuze raadpleging van de academische gemeenschap – en dan doel ik pertinent niet op een filmpje van de Raad van Toezicht waarin de minzame ervan ons, zijn onderdanen, vol minzame goedertierenheid om ideeën vraagt. We weten niet wat een Raad van Toezicht doet, laat staan wie de voorzitter ervan is – het is immers niet dat we deze goede lieden ooit in levende lijve nuttige dingen zien verrichten aan deze academie.

Wat er in alle waarschijnlijkheid staat te gebeuren is een naar buiten toe ingewikkeld lijkende procedure, waaruit het soort bestuurders komt dat ons in de eerste plaats in deze ellende heeft weten te doen belanden. De vijver waarin een Raad van Toezicht vist is namelijk dezelfde vijver waarin alle Raden van Toezicht hun hengels uitwerpen. Je weet er wat voor vis je aan de haak zult slaan, want je zwom er zelf ooit ook in.

En dat, waarde lezers, komt op mij over als ware de universiteit niet die cruciale wetenschappelijke instelling die de eeuwen trotserend altijd een onmisbaar onderdeel van de samenleving is geweest, maar een ordinaire middeleeuwse feodale leen die om hen moverende redenen van de ene graaf aan de andere baron wordt overgedaan waarbij het vanzelf spreekt dat de overgedragenen daarin geen stem hebben. Suggesteer je dat dit wellicht een beetje raar is, dan ben je zelf een beetje raar, een meewarig glimlachje jouw deel. Nooit eerder heb ik zo duidelijk gevoeld dat wij er niet toe doen in the grand scheme of things – dat beroerd genoeg eigenlijk ook helemaal niet zo groot is. En onze nieuwe minister van Onderwijs vergelijkt regenboogzebrapaden met hakenkruisen, dus hulp van die kant komt alleen in strakke Hugo Bosspakjes. Ik luister maar even naar mijn vermoeidheid over dit soort viciëuze structuren en ga voorlopig even door met het niet meer weten.

Remco Breuker is hoogleraar Koreastudies

Studenten gaan steeds minder vaak op kamers (en lijken de hoop op te geven)

Minder dan de helft van studenten wil nog op kamers wonen, terwijl dit acht jaar geleden nog bijna zestig procent was.

DOOR MARK REID

Dat blijkt uit cijfers in de nieuwe Landelijke Monitor Studentenhuisvesting, een samenwerking van kenniscentrum studentenhuysvesting Kences en het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Slechts 44 procent van de studenten woont nu ook daadwerkelijk op kamers, vergeleken met 52 procent acht jaar geleden. Waar er in collegejaar '23-'24 nog een geschatte 336.000 kamers waren in alle Nederlandse studentensteden, zijn dat er nu 13.500 minder. Kences ziet in deze cijfers dat studenten de hoop om een kamer te bemachtigen opgeven. Directeur Jolan de Bie vindt dat problematisch: 'Als je niet uit huis kunt, betekent dit in de regel langer reizen of een andere studie moeten kiezen omdat de reisafstand te groot is. Studenten die geen woning vinden en daarom bij hun ouders blijven wonen, missen bovendien een belangrijk deel van hun sociaal-emotionele ontwikkeling die cruciaal is voor jongeren in deze levensfase.'

Studentenverenigingen weer populair, Catena groeit het hardst

De vijf grote studentenverenigingen van Leiden zijn ook dit jaar weer enorm populair: bijna de helft van de El Cid-deelnemers werd lid bij een van hen.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Zoals bijna elk jaar, wist Minerva de meeste leden aan te trekken. De vereniging aan de Breestraat heeft er ruim zeshonderd leden bij, evenals voorgaande jaren. Daarna volgt Augustinus met 435 leden. 'Dit cijfer grenst aan de capaciteiten van ons pand en onze vereniging en is vergelijkbaar met de laatste jaren', aldus aankomend voorzitter Emiel Fijneman. Quintus bereikte op drie na de ledenstop met 326 studenten. 'Een ontzettend fantastisch getal en meer dan in 2024', laat de huidige verenigingsvoorzitter Ties Weersink weten. SSR verwelkomde 210 nieuwe leden: iets minder dan de 220 van vorig jaar. Catena groeit dit jaar het sterkst: van 116 leden in 2024 naar 169 dit jaar.

Dat er een grote kamernood is in Nederland is volgens hem ook slecht voor de positie van Nederland om internationale studenten te werven. 'Onze buurlanden kunnen deze huisvesting vaak wel garanderen waardoor Nederland een steeds slechtere concurrentiepositie krijgt.'

Volgens het Kadaster zijn zowel de verscherpte regelgeving als de overdrachtsbelasting, de invoering van de opkoopbescherming, de invloed van onderdelen van de Wet betaalbare verhuur en de box 3-regels reden tot verkoop van studentenhuizen door particuliere verhuurders. De krapte is ook in Leiden te merken. Uit een rapport van Kamernet bleek begin februari dat het aantal Leidse studentenkamers op het verhuurplatform in één jaar met dertig procent is afgenomen terwijl de gemiddelde prijs met 17,3 procent steeg. In geen enkele andere Nederlandse stad was er zo'n grote afname van het aanbod, en zo'n grote prijsstijging. Wethouder van Wonen Julius Terpstra wilde in februari nog niet zeggen of het pas vernieuwde Leidse verkameringsbeleid daar debet aan is. Onder dat beleid moeten verhuurders een een verhuurvergunning en omzettingsvergunning aanvragen. Een evaluatie van het Leidse beleid zou in de komende maanden worden uitgevoerd.

In totaal hebben dus ruim 1700 nieuwe studenten zich aangesloten bij een van de grote vijf, van de in totaal ongeveer 3500 El Cid-deelnemers. Catena-bestuurslid Mike Huijben denkt dat de populariteit mogelijk te verklaren is doordat de gezelligheidsverenigingen 'een rijk sociaal leven bieden met borrelavonden die de basis vormen voor hechte vriendschappen, in tegenstelling tot andere verenigingen die zich voornamelijk richten op een specifieke activiteit of hobby zoals spelletjes, lezingen of reizen'. Volgens hem maakt die focus op sociale binding gezelligheidsverenigingen tot een ideale aanvulling op de studie, waarbij je naast je academische bezigheden een bloeiend sociaal netwerk opbouwt'. Dat Catena extra sterk is gegroeid, zou kunnen komen doordat zij de enige grote vereniging is die mbo-studenten aanneemt. 'Mbo-studenten hebben het volledige El Cid-programma mogen doorlopen en doordat ze bij ons lid konden worden, hebben we hen beter weten te bereiken', aldus Huijben.



Mis niets en download nu de Mare-app



Nodig: durf, lef en geld

Er zijn 'gevaarlijke ontwikkelingen die het voortbestaan van de universiteit bedreigen', zei voorzitter Timo Kos bij de opening van het academisch jaar. 'Er moet jaarlijks 2,2 miljard euro bij, en dan nog zijn we maar een middenmoter in Europa.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO'S MARC DE HAAN

'De democratische rechtsstaat en haar fundament, waaronder de universiteit, staan momenteel onder druk', aldus waarnemend collegevoorzitter Timo Kos maandagmiddag in een volle Pieterskerk tijdens de opening van het academisch jaar. 'In binnen- en buitenland zien we gevaarlijke ontwikkelingen die niet alleen de academische vrijheid bedreigen, maar ook het voortbestaan van de universiteit zoals we die nu kennen: een afnemend vertrouwen in de wetenschap, forse bezuinigingen, desinformatie en polarisatie.' Volgens Kos kunnen 'hoogwaardig onderwijs en onderzoek deze ongewenste trends helpen keren', maar daarvoor is wel veel meer geld nodig. 'Het is noodzakelijk dat we adequaat en stabiel gefinancierd worden', zei hij. 'Wil Nederland drie procent van haar binnenlands product investeren in onderzoek en ontwikkeling, dan zal de bezuiniging van de regering-Schoof van tafel moeten en moet er jaarlijks 2,2 miljard euro bij. En dan nog zijn we maar een middenmoter in Europa.' Ook rector Hester Bijl maakt zich 'grote zorgen over de academische vrijheid die in toenemende mate onder druk staat', mede door forse bezuinigingen. 'Het is ook een moeilijke en aangrijpende tijd van mondiale gewelddadige conflicten en vluchtelingenstromen, klimaatverandering en democratieën

die op de proef gesteld worden.' Daarnaast benoemde ze kort de onrust op de universiteit rond het Israël-Palestina-conflict. 'De protesten hier zijn soms zó fel dat het moeilijk is om in gesprek te blijven.' 'We horen en zien de onvrede en boosheid, die zorgen bij de gemeenschap vanwege het gruwelijke en aanhoudende geweld en de berichten van mensenrechtenschendingen in de oorlog tussen Israël en Hamas', sprak Kos. 'De politieke impasse die daaromheen zit, leidt ook in onze gemeenschap tot frustratie, spanningen en gevoelens van onveiligheid. Het afgelopen jaar leidde dit tot vele protesten, zelfs bezettingen en ontruimingen en stevige discussies over hoe we daar als universiteit mee moeten omgaan.' Deze maand nog zal het college van bestuur met een definitief besluit komen – in overleg met de medezeggenschap en decanen – over het al dan niet stoppen van studentuitwisselingen met Israël. Kort voor de zomer ontving het college al het eerste advies van de commissie Mensenrechten en Conflictgebieden, waarin wordt geadviseerd de studentuitwisselingen te stoppen. Of het college dat advies nu wel of niet opvolgt: 'We gaan door met het organiseren van bijeenkomsten hierover', aldus Kos. 'De universiteit is de plek waar we met elkaar het gesprek aangaan, juist wanneer het schuurt. We moeten oog hebben voor andere opvattingen, openstaan voor andere geluiden in



Archeoloog Arjan Louwen winst de LUS Onderwijsprijs

Universitair docent Nederlandse archeologie Arjan Louwen heeft de LUS Onderwijsprijs gewonnen.

De prijs voor de beste docent van de Universiteit Leiden werd maandagmiddag uitgereikt bij de opening van het academisch jaar in de Pieterskerk. Uit het juryrapport blijkt dat Louwen een docent is 'die uitblinkt in passie en toewijding'. Zijn colleges 'bruisen van energie en betrokkenheid, waar studenten zich echt gezien en gehoord voelen'. Ook weet hij 'moeiteloos zijn eigen praktijk in zijn colleges te verwerken'. Zijn studenten zijn lovend over hem: 'Arjan weet niet alleen te onderwijzen, maar ook te inspireren.' 'Ik had echt niet verwacht hier te staan vandaag', reageerde Louwen. 'Ik wil alle studenten heel erg bedanken die de moeite hebben genomen mij voor te dragen en jaar in jaar uit vertrouwen in mij stellen als docent. Dat is voor mij al een prijs op zich.' Hij draagt de prijs op aan voormalig Leids hoogleraar archeologie David Fontijn. Hij was Louwens professor en overleed twee jaar geleden. 'Hij was de meest inspirerende docent en werd later mijn promotor, mijn mentor en een heel goede vriend. David stond gewoon lekker in zijn Star Wars- of David Bowie-t-shirt les te geven. Ik ben hem eeuwig dankbaar voor het voorbeeld dat hij was en dat ik zijn lessen door kan geven in mijn eigen onderwijs.' De andere genomineerden waren hoogleraar rechtsgeschiedenis Egbert Koops en universitair docent Italiaanse letterkunde Carmen van den Bergh. Zij is ook opleidingsvoorzitter van Italiaanse taal en cultuur, de opleiding die onlangs nog op de nominatie stond te worden opgeheven. Dat plan is inmiddels teruggedraaid.

een open debat met respect voor elkaars mening.' Bij de opening namen meerdere sprekers de ruimte om specifiek de studenten een hart onder de riem te steken. Tegen de achtergrond van groeiende onrust in de wereld, lijden zij al langere tijd onder prestatiedruk en stress, kunnen ze met veel moeite een - veelal dure - kamer vinden en moeten ze het doen met ontoereikende beurzen. Kos: 'Laat je niet te veel beïnvloeden door wat je denkt dat je familie, vrienden of studiegenoten van je verwachten. Durf, droom, heb lef. Zoek mensen op die je niet kent, die anders zijn dan jij. Dat is waar je nu de tijd voor hebt.' 'Je mag falen', voegde Bijl toe. 'Probeer nieuwe dingen uit, maak fouten. Sterker nog: niet gefaald, niet geslaagd. Zonder vallen geen opstaan, juist daarvan leer je in je studententijd. Er gaat tijd wel iets anders dan gepland, het is belangrijk om daarmee om te leren gaan.' Ook onderzoeker ouderenzorg Charlotte Poot had een heldere oproep aan alle studenten: 'Het is oké om geen eindbestemming te hebben, een kronkelend pad te nemen en soms gewoon niet te weten. Je kunt nooit verkeerd lopen zolang de keuzes die je maakt voor jou op dat moment goed voelen. Dus blijf ontdekken, en het allerbelangrijkste: blijf genieten.' Volgend jaar vindt de opening van het academisch jaar voor het eerst in de 450-jarige geschiedenis plaats in Den Haag, in het nog te openen Spuigebouw.

Geweigerde studenten mogen toch tentamen maken (na 45 minuten)

Studenten die zich verkeerd hebben ingeschreven voor tentamens worden niet langer weggestuurd. Alleen: ze mogen pas na 45 minuten deelnemen. 'Ik vind dit nog steeds een non-oplossing.'

DOOR **MARCIËLLE VAN DER KRAAN**
FOTO **MARC DE HAAN**

Regelmatig ontdekken studenten in de tentamenzaal pas dat ze het tentamen niet mogen maken door inschrijfproblemen in het programma MyStudymap. Meerdere studenten liepen daardoor hun tentamen mis.

Tijdens de raadsvergadering van de faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen (FWN) werd de beleidswijziging besproken. 'We hebben nu de stille hoop dat we met het nieuwe academisch jaar studenten weer kunnen toelaten tot de tentamenzaal', zei Lars Jeuken, van LIC-LACDR. 'We gaan het komend jaar anders doen', vulde vicedecaan Bart de Smit aan. 'We willen niet meer mensen wegsturen bij tentamens met als enige reden dat de inschrijving niet correct is.'

Helemaal zonder voorwaarden is dit niet. De inschrijving blijft de officiële *seat reservation*, benadrukt De Smit. Studenten die niet of verkeerd zijn ingeschreven, mogen alleen plaatsnemen als er plekken over zijn. 'Verder moeten studenten er rekening mee houden dat ze pas 45 minuten later aan hun tentamen kunnen beginnen. Dat is omdat studenten bij ons 45 minuten te laat mogen komen, pas daarna kan een vrije plek worden weggegeven.'

Jeuken: 'Hoe doe je dat als er vijf studenten niet ingeschreven staan?'

De Smit: 'Het roept allerlei uitvoeringsvragen op. Je moet dus een soort volgorde gaan instellen van hoe de na-inschrijving moet gebeuren. Dat is bij verschillende faculteiten weer verschillend geregeld. Bij een aantal faculteiten is een team bij zo'n tentamen aanwezig dat ter plekke de na-inschrijving kan doen.'

Bij FWN verschilt de aanpak per locatie, aldus de vicedecaan. 'Bij de tentamens in onze eigen ruimtes is het nooit een probleem geweest om extra mensen toe te laten. Maar waar we ruimtes delen met andere faculteiten, zoals in het sportcentrum, zullen we de regels moeten volgen die daar worden gehanteerd.' 'Dus het is niet zozeer facultair beleid, maar locatiebeleid', concludeert Tessa Gote (LIC-LACDR).

De Smit: 'Ik denk dat we zoveel mogelijk op alle locaties hetzelfde willen, maar we moeten ook kijken naar wat er kan. De



afstemming tussen de faculteiten over hoe de uitvoering er precies gaat uitzien, is nog niet klaar. Maar dat studenten nog worden weggestuurd puur om administratieve reden, daarvan heeft het college van bestuur gezegd dat we dat niet meer gaan doen.' 'Studenten die 45 minuten later mogen beginnen aan hun tentamen, mogen zeker niet 45 minuten langer door?', vroeg Jelle Oonk, voorzitter en raadslid namens PMS. Dat klopt, bevestigde de vicedecaan. Oonk: 'Dan is het nog steeds een non-oplossing, omdat je studenten niet een eerlijke kans geeft. Ik ben het er mee eens dat een deel van de mensen zich niet netjes heeft ingeschreven, maar er is ook een groot deel bij wie de inschrijvingen niet goed gaan vanwege een fout aan de kant van de opleiding, faculteit of universiteit.' Hij gaf als voorbeeld dat inschrijvingen voor de tentamens van een jaar eerder, een jaar later of van het hertentamen open hebben gestaan, in plaats van het juiste

tentamen. 'Je zadelt mensen toch weer op met een probleem: ze kunnen pas 45 minuten later starten en dat is toch echt wel een zeer significant nadeel voor je tentamencijfer.' De Smit: 'Zeker. Misschien hoeven we die 45 minuten niet te hanteren als het duidelijk is dat er sowieso plek is. Ik weet niet precies wat daarover afgesproken wordt. Het zijn lastige dingen. Je wilt het wel op één manier doen over de hele universiteit, maar ik snap je punt.' Raadslid Jeuken zag de maatregel als een stap vooruit, maar waarschuwde dat de fundamentele problemen met MyStudy-map er niet mee verdwijnen. 'Dat de angel eruit is, betekent niet dat alles gladgestreken is.' De regeling wordt nog geëvalueerd. De Smit: 'Ik denk dat al na één semester te doen, zodat we met deze inzichten gelijk weer beslissingen voor volgend jaar kunnen maken.'

Bijna kwart van aantal PhD's bij FWN wordt wegbezuinigd

Zowel het bestuur als de faculteitsraad van Wiskunde en Natuurwetenschappen maakt zich ernstige zorgen over de forse bezuinigingen op promovendi. 'We moeten in oktober stemmen op een partij die onderwijs en onderzoek wel belangrijk vindt.'

DOOR **MARCIËLLE VAN DER KRAAN**

'De bezuinigingen op promovendi zijn substantieel', zei Jeanette de Wolf, raadslid namens LIC-LACDR, tijdens de vergadering. 'Dat moet negatieve consequenties hebben voor het onderzoek.' Volgens haar dreigt de kern van het wetenschappelijke werk te worden geraakt. 'Promovendi spelen een hele belangrijke rol in het onderwijs: de begeleiding van de practica, de begeleiding van de werkcolleges. Er is nu al aanzienlijke werkdruk: hoe gaan we die taken verdelen met een kleiner wordende groep?'

De Wolf benadrukt dat de raad zich 'ernstige zorgen' maakt over deze ontwikkeling. 'Het betekent dat we minder eerste geldstroom voor promovendi hebben, waardoor het moeilijker wordt om een nieuwe onderzoekslijn op te zetten. We willen daarom adviseren om waar mogelijk de vaste wetenschappelijke staf te stimuleren en te ondersteunen om zoveel mogelijk tweede en derde geldstroomprojecten aan te vragen. Als het geld niet van binnen komt, dan moe-

ten we het toch van buiten halen.'

Uit de meerjarenbegroting blijkt hoe groot de klap is. Tussen 2026 en 2030 daalt het aantal promovendi met 140 fte, een afname van 23 procent. Ook het aantal promoties loopt terug: van 165 in 2026 naar 139 in 2030. Daarnaast verdwijnt er 34 fte aan onderzoekers.

In de begroting wordt de daling 'een reëel risico' genoemd dat de onderzoekscapaciteit en onderwijspraktijk structureel onder druk zet. Vanaf 2030 zullen de gevolgen van minder promoties en minder projectfinanciering pas echt zichtbaar worden.

Directeur bedrijfsvoering Suzanne van der Pluijm erkende de ernst van de situatie. 'Wij maken ons daar grote zorgen over. Een antwoord op hoe we dat met elkaar gaan organiseren hebben wij ook nog niet, omdat we ook nog nooit zo'n grote afname hebben gezien.' Meer financiering uit tweede en derde geldstromen kan uitkomst bieden, maar dat legt volgens haar extra druk op de huidige staf. Raadslid Jason Hart van DSP-SC vond dat het faculteitsbestuur harder richting het college van bestuur moet optreden. 'Dit is in mijn ogen heel dramatisch. Je kunt niet bezuinigen op promovendi. Om in te stemmen met deze begroting, verwacht ik dat jullie meer druk gaan zetten op het college en het signaal afgeven dat deze bezuinigingen een probleem zijn voor ons.'

Van der Pluijm: 'Mijn indruk is niet dat we te-

genover elkaar staan. Het college is zich echt bewust van de ernst. We zitten in hetzelfde schuitje. Het probleem is dat de hoeveelheid werk die we als collectief hebben, groter is dan de middelen die er zijn.'

‘We weten bij God niet waar we het geld vandaan moeten halen’

Volgens Tessa Gote van LIC-LACDR is de faculteit extra hard geraakt door het nieuwe interne verdeelmodel. 'Wij hebben de grootste verliezen geleden. Onze positie ligt ingewikkelder dan die van andere faculteiten.' Ook wees zij erop dat de hoge kosten van bèta-onderwijs en -onderzoek vaak lastig zijn uit te leggen in vergelijking met andere faculteiten.

Van der Pluijm: 'Binnen de universiteit begrijpen mensen soms niet goed hoe duur het onderzoek en onderwijs is dat wij nodig hebben om de zelfde student te bedienen. We zitten alleen allemaal met dezelfde schaarste en dat maakt deze

situatie zo lastig.'

'Ik denk dat het belangrijk is om aan te kaarten bij het college dat we niet dezelfde maatstaf kunnen blijven leveren als we moeten snijden in het aantal promovendi', stelde Gote.

Van der Pluijm: 'We schrijven in de begroting ook dat we nu moeten gaan investeren. Hoe raar het ook klinkt: we moeten investeren met middelen die we niet hebben om over vijf jaar het onderwijs draaiende te kunnen houden. Het is de boodschap die we blijven afgeven, gelijktijdig is het erg lastig om die investeringsgelden ergens vandaan te halen.'

Hart maakt zich zorgen over het signaal dat het faculteitsbestuur afgeeft met de bezuinigingen. 'Eigenlijk zeg je: als er een geldtekort is, kunnen we die promovendi blijkaar gewoon missen.' Van der Pluijm: 'Die promovendi kunnen we eigenlijk helemaal niet missen. Net zoals we geen studentassistenten, postdocs en investeringen in materiaal kunnen missen. Het risico is dat je in een negatieve spiraal terechtkomt. Het is allemaal heel heftig, ik kan het niet anders zeggen. We zouden bij God niet weten waar we het geld vandaan moeten halen. Nergens in de begroting zit luxe. Dus alles wat we hebben weggeschreven, levert op den duur waar dan ook een probleem. De oplossing is niet makkelijk. Het beste is als we allemaal in oktober gaan stemmen op een partij die onderwijs en onderzoek tenminste belangrijk vindt.'



Ondanks de aftrap van meerdere optredens staat het vrijdagmiddag bomvol op het zonnige terrein van Lowlands Science. Enthousiaste festivalgangers staan klaar om proefpersoon te worden bij veertien verschillende onderzoeken.

Vlak naast het hoofdpodium buigen bezoekers zich boven het inschrijfformulier van Lowlands 'Haunted House van Universiteit Leiden. En hoewel de meeste bezoekers nog sporen van een doorgehaalde nacht meedragen en de tapkranen verderop alweer volop openstaan, is de belangstelling zo groot dat sommigen zich zelfs op de wachtlijst voor de volgende dag zetten.

'Ik ben heel benieuwd wat me te wachten staat', vertelt Janine (58) uit Den Haag, voor ze de bunker in gaat. 'Ik ben niet angstig, maar ben benieuwd of ze me gaan laten schrikken.'

Ze is niet snel bang, vertelt Christine (25) uit Leeuwarden. 'Alleen voor spinnen. Ik hou juist wel van spookhuizen. Vooral een jumpscare vind ik leuk.' Met een spookhuis onderzoeken Linda de Voogd en Laura Nawijn van de afdeling klinische psychologie hoe mensen hun angst reguleren. Door te kijken naar de verschillende manieren waarop deelnemers met spanning omgaan, hopen ze nieuwe inzichten te krijgen die uiteindelijk bijdragen aan behandelingen voor angststoornissen.

Wanneer het tijd is om het oude, verlaten laboratorium in de Flevoriaanse polder te betreden, krijgen festivalgangers een band om de arm om eerst de hartslag en bloeddruk te meten. Aan het eind van het onderzoek wordt die meting opnieuw uitgevoerd. Ook krijgen deelnemers een ketting om met daaraan een knop waarop op ieder moment gedrukt kan worden om het onderzoek te beëindigen.

Na enkele minuten gewacht te hebben in een kleine, donkere ruimte, schuift het gordijn opzij. Daar staat een man in een lange, witte jas. 'Volgen', zegt hij kortaf. Schuifelend door het duister komen de festivalgangers aan in een ruimte waar, midden in de schijnwerper, een behandelstoel klaarstaat. Onzekeer voor wat komen gaat, nemen ze hier één voor één plaats, waarna de man vertrekt.

Wat er daarna gebeurt, blijft voorlopig geheim: het onderzoeksproject wordt later dit jaar nog eens uitgevoerd tijdens de Nacht van Ontdekkingen in Leiden.

'Normaal gesproken doen we onderzoek in een heel gecontroleerde setting', vertelt De Voogd. 'Dan kun je je afvragen: in hoeverre komt dat in de buurt van het echte leven? Op Lowlands is het allemaal wat meer toegankelijk en vrij. Op deze manier proberen we in de wetenschap dichtbij de echte wereld te blijven.' Al sinds 2015 kunnen wetenschappers zich aanmelden om met hun onderzoeksproject op het festivalterrein te staan. 'Dit is echt een ludieke manier van onderzoek doen', lacht De Voogd. 'We hebben vandaag al vijftig proefpersonen gevonden. Als ik dat normaal in het lab zou moeten doen, ben ik daar maanden mee bezig.'

Mensen gaan heel verschillend om met hun angst. 'Iemand vertelde zijn eigen hand heel strak vast te houden en iemand anders vertelde constant de vinger op de knop om zijn nek te houden. Als ik bang ben, ga ik altijd tegen mezelf praten. 'Angsten behoren tot de meest voorkomende stoornissen, maar als we kijken naar de behandeling ervan zien we dat het nog bij veel mensen niet goed aansluit. We weten alleen niet waarom. Met dit onderzoek proberen we te kijken naar de technieken die mensen toepassen om hun angst te reguleren en dat zou eventueel kunnen helpen bij het behandelen van die stoornissen.'

'Ik hou mezelf altijd voor de gek', zegt Janine, als ze weer buiten in het zonnetje staat. 'Ik weet dat ze me hier niks aan gaan doen en dat ik er levend uit kom. 'Het spookhuis viel me erg mee. Mijn bloeddruk was eerst wat hoog, waarschijnlijk vanwege de temperatuur vandaag, maar na afloop zelfs lager.' Voor de deelnemers was het een mix van spanning en plezier. 'Ik zie er vooral de humor van in', zegt Niels (26) uit Leeuwarden. Zijn vriendin Christine voegt toe: 'Ik hou juist van die adrenaliniekick. Van tevoren weet je al dat ze je bang gaan maken en ik ben me er gewoon heel bewust van dat het nep is. Dan ben ik niet bang.'

DOOR **MARCIËLLE VAN DER KRAAN**
FOTO **ALEX HEUVINK**

Lowlands laat proefkonijnen griezelen

Naast het hoofdpodium van Lowlands gebruikten Leidse wetenschappers festivalgangers als proefpersoon. 'Als ik dit in het lab zou moeten doen, ben ik maanden bezig.'

FGGA wil AI omarmen (maar niet naïef zijn)

De faculteit Governance and Global Affairs (FGGA) heeft een document opgesteld voor medewerkers om handvatten te bieden op het gebied van Artificial Intelligence. 'Wij vinden het juist leuk als mensen ermee experimenteren.'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

'We lopen iets vooruit op wat er universitair gebeurt', vertelde FGGA-decaan Koen Caminada tijdens de faculteitraadsvergadering. 'Voor de zomer hebben we een document gemaakt gericht op medewerkers rondom het gebruik van AI. Binnen de universiteit was er nog niet echt iets, maar ons document is inmiddels goed ontvangen.'

Volgens Caminada hebben studenten 'al een vertaling gezien' van dat document en staat er bij ieder vak – waarop het van toepassing is – in Brightspace een tool waarin beschreven staat wat er wel en wat er niet gedaan mag worden met AI.

'Onze visie is dat we AI op zichzelf omarmen', vervolgt Caminada. 'Het is er gewoon en we kunnen het niet negeren. Ik denk dat het ook positief gebruikt wordt, maar tegelijkertijd hoort daar ook de kanttekening bij dat we niet naïef moeten zijn en ook moeten kijken naar de negatieve effecten. Dan heb ik het niet alleen over het plegen van plagiaat, maar ook over hoeveel energie het kost.'

Medewerkers krijgen trainingen en een 'AI Green Light'-checklist, en er komt ruimte voor pilots en experimenten. Maar de faculteit benadrukt ook dat er grenzen zijn. Zo is het gebruik van AI verboden bij gevoelige data, automatische beslissingen of gedragsbeïnvloeding. Wel kan de technologie helpen bij praktische taken als samenvatten en herschrijven. Tegelijk waarschuwt FGGA voor bredere risico's, zoals milieubelasting, afhankelijkheid van techbedrijven en verschraling van kritisch denken.

'Het is een document dat zich constant, net als AI, blijft ontwikkelen', aldus de decaan. 'Dat moet ieder jaar herzien worden.' Vice-decaan Maarja Beerkens benadrukt dat de faculteit ook nog de eigen visie op AI in het onderwijs op papier zal zetten. 'Maar we moeten ook accepteren dat we sterk moeten blijven ontwikkelen, dus die ruimte moeten we ook meenemen in dat statement.'

'Heb je op dit moment ook goede tools om te controleren wat AI is en hoe betrouwbaar zijn die tools', vroeg faculteitsraadslid Niklas Spilker. 'We hebben een lijst met de tools waarvan wij zeggen: die mag je wel gebruiken en die mag je niet gebruiken', antwoordde Caminada. 'Dat staat allemaal met de kleuren groen en rood aangegeven. Er zijn namelijk ook tools, daar mag je echt niet mee aan de gang.' Beerkens: 'Op dit moment zijn dat soort tools niet betrouwbaar. Daarom kunnen we het wel verbieden of beperken, maar kijken we liever naar andere manieren om hiermee om te gaan.'

'We hebben zoiets van: gebruik het nu, want we moeten leren hoe we ermee om moeten gaan', aldus de decaan na afloop van de vergadering. Medewerkers moeten het vertrouwen krijgen om met AI te werken, de mogelijkheden te ontdekken en te experimenteren, maar daarover wel volledig transparant zijn. 'Wees niet naïef en gebruik geen namen of vertrouwelijke informatie. Let ook op welke tools je gebruikt, want je weet niet altijd waar die informatie opgeslagen wordt. Zo gebruiken we geen tools waarbij de informatie in Amerika of China opgeslagen wordt.'

Caminada: 'Het is een beetje andersom dan hoe er binnen de universiteit wordt gereageerd. Daar wordt eerst gewaarschuwd voor AI en dan gaan we het pas gebruiken. Wij vinden het juist wel leuk als mensen ermee experimenteren. De hele wereld is ermee bezig, dus dan kun je maar beter meebewegen.'



Protest tegen onderwijsbezuinigingen tijdens de Leidse editie van de landelijke estafettetstaking van universiteiten, afgelopen maart

Geen gedwongen ontslagen bij FGW: 'Groter reserve dan gedacht'

Medewerkers van Geesteswetenschappen kunnen opgelucht ademhalen: een eventuele ontslagronde is van de baan nu de faculteit er financieel beter voor staat dan gedacht. Desondanks verdwijnt er de komende vijf jaar 150 fte. 'We zijn niet uit de financiële zorgen.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO TACO VAN DER EB

De huidige financiële situatie staat in schril contrast met die van bijna een jaar geleden, toen bleek dat het faculteitsbestuur van plan was (unieke) opleidingen en specialisaties te schrappen of samen te voegen. Daarbij werd een reorganisatie niet uitgesloten. Aanleiding was een jaarlijks begrotingstekort van zo'n zes tot acht miljoen euro. 'Het besluit van het faculteitsbestuur om geen personeel gedwongen te ontslaan, moet nog aan de medezeggenschap worden voorgelegd', licht decaan Henk te Velde toe. 'Dit is zonder meer goed nieuws, maar de faculteit is op de langere termijn niet uit de financiële zorgen.'

Hoe is deze ommekeer te verklaren?

'We leken een half jaar geleden af te stevenen op een structureel tekort van acht miljoen euro in 2030. Maar op het moment dat we maatregelen

troffen (natuurlijk verloop, een vacaturestop en geen tijdelijke inhuur meer, *red.*) en de effecten daarvan zich begonnen af te tekenen, zagen we dat het begrotingstekort daalde.

'Ten tweede dachten we reserves te hebben die slechts toereikend waren voor een of twee jaar, dus daarmee zouden we niets opschieten. Maar toen we toch weer in al onze kasten keken wat voor geld er nog op de plank lag, bleken er meer tijdelijke middelen te zijn dan we dachten. We gaan onze hele facultaire reserve inzetten voor het oplossen van dit probleem. Dat, in combinatie met een dalend tekort door de maatregelen, leidt de komende vijf jaar tot een dekkende begroting, waarmee het probleem voor die periode dus is opgelost. We winnen hiermee tijd en moeten die nu gebruiken om te kijken naar structurele oplossingen.'

Waar waren de klappen gevallen als er wél een reorganisatie nodig was?

'We waren ervan uitgegaan dat een dekkende begroting alleen haalbaar was door mensen gedwongen te ontslaan. Vooral het personeel van LIAS en International Studies zag de bui hangen en vreesde voor hun baan. Daar is wat overcapaciteit aan docenten, omdat de studentaantallen zijn gedaald. Al wilden we niet al onze bezuinigingen op hen richten, en juridisch zouden we dat trouwens ook niet voor elkaar hebben gekregen.

'We hebben ook mazzel dat de taaltoets anders-talig onderwijs uit de Wet internationalisering in balans wordt gehaald. Dat hing als een zwaard van Damocles boven de faculteit. Voor International Studies zou dat rampzalig zijn geweest. Die opleiding is financieel van groot belang voor ons. Dan zaten we met massaontslagen en was de hele boel ontwricht geraakt.'

Als dat geld op die plank vorig jaar al was gevonden, had het bestuur toen dan ook niet hoeven beginnen over het schrappen en fuseren van opleidingen?

'Als we dat allemaal meteen hadden geweten, hadden we dit hele proces relaxter kunnen doormaken. Maar er moest hoe dan ook iets gebeuren, want ook met de huidige maatregelen is het de vraag of dat op de langere termijn voldoende is.

'We zagen in eerste instantie geen andere mogelijkheid dan het beëindigen van opleidingen. Maar daar kwam na de berichtgeving heel veel weerstand tegen: het zou tot schade aan de faculteit leiden en het zou bovendien te weinig geld opleveren. Toen hebben we de keuze gemaakt om geen opleidingen te schrappen, maar om faculteitsbreed vakken te schrappen. Een half jaar geleden leek het nog een illusie om alle opleidingen daarin mee te krijgen, maar het schokeffect van het schrappen van opleidingen heeft daaraan enorm bijgedragen.'

Was het geen strategie om eerst een bom te droppen en zo de faculteit wakker te schudden? 'Als je wist hoeveel last het faculteitsbestuur had van dat voorgenomen besluit en de weerstand die het vervolgens opriep... Kijk: als we toen hadden geweten dat dit de manier was geweest om de faculteit in beweging te krijgen, had dat een strategie kunnen zijn.'

Maar dat is dus niet zo?

'Nee, nee, absoluut niet. Dan moet je wel heel erg in complotten denken.'

Feit is wel dat de faculteit tot 2031 krimpt met 150 fte. Hoe is dat te rijmen met verlaging van de werkdruk? 'Alle opleidingen zijn nu een aantal maanden bezig om hun programma's af te slanken: minder keuzevakken, meer gedeeld onderwijs, grotere groepen. In plaats van extra personeel aan te nemen, brengen we het takenpakket naar beneden.'

Uw voorganger Mark Rutgers zei in een afscheidinterview in Mare: 'Hoe je het wendt of keert, er treedt kwaliteitsverlies op. We hebben straks minder staf, minder leerstoelen en dus minder specialisten. Voor studenten betekent dat onvermijdelijk verlies aan kennis.' Kan het onderwijsniveau op peil blijven met 150 fte minder?

'Dat is een uitdaging. Tegelijk doen we in Leiden het onmogelijke. Het huidige Nederlandse financieringsmodel gaat uit van grote opleidingen, veel studenten en eenvoudige programma's. Wij hebben juist een heleboel heel kleine opleidingen, die we toch willen behouden. We kunnen denken dat het vroeger allemaal beter was, maar je kunt het ook omdraaien: we schrappen weliswaar overal in de faculteit vakken, maar kunnen zo de kleine studies behouden.'

De huidige oplossing is tijdelijk. Bovendien is het probleem waar het allemaal om begon – minder promoties, minder behaalde studiepunten, hogere loonkosten – er nog steeds. Wat gaat de faculteit doen om structureel gezond te worden?

'We weten niet hoe het er over vijf jaar uitziet, behalve dat het tamelijk onvoorspelbaar is. We moeten voorbereid zijn op verschillende scenario's. Een daarvan is dat er een soort ravijnjaar optreedt in 2031. De komende jaren moeten we de faculteit dan ook beter prepareren op mogelijke penibele situaties.

'Alles wat we nu in gang hebben gezet, waaronder het schrappen van vakken en het delen van onderwijs zodat we met minder staf toe kunnen, is de eerste stap. De tweede stap is kijken naar het effect van al die maatregelen op de langere termijn. De derde stap is het aantrekken van nieuwe studenten met nieuw op te richten opleidingen. Ook vraagt het college van bestuur ons na te denken over andere inkomstenbronnen dan de overheid. Denk aan sponsoring of commerciële activiteiten.'

Wordt dat niet ingewikkeld in verband met belangenverstrengeling?

'Je zult naar onorthodoxe middelen moeten grijpen om niet helemaal overgeleverd te zijn aan de grillen van de overheid. Die opties moet je niet op voorhand uitsluiten.'

Bent u opgelucht dat u geen personeel hoeft te ontslaan?

'(Interim vice-decaan, *red.*) Jos Schaeken en ik zijn hier gekomen met de opdracht om de zaak hier financieel weer op poten te krijgen. Daar waren waarschijnlijk een heleboel gedwongen ontslagen bij nodig. Vlak voor het zomerreces kwamen we tot de conclusie dat het er ineens heel anders uitzag. Dat is natuurlijk fijn, maar je raakt er ook een beetje confuus van.

'Tegelijkertijd: de opdracht om de faculteit op de toekomst voor te bereiden ligt er nog steeds en op een bepaalde manier is die nu zelfs lastiger: het risico bestaat namelijk dat het gevoel van urgentie wegzakt. We moeten niet meer doen alsof we in een crisis verkeren, maar we moeten wel in beweging blijven.'

Medewerkers zijn enorm geschrokken van de situatie waarin de faculteit afgelopen jaar verkeerde en kunnen denken: was al die onrust nodig geweest? Ik kan me voorstellen dat medewerkers daar boos over zijn.

'Ik ook. Als je ver van het bestuur zit en afhankelijk bent van wat er op je afkomt, voel je je overgeleverd en onzeker. Mensen vroegen zich af waarom dit allemaal gebeurt, terwijl ze zo hard hun best deden. We moeten goed uitleggen wat er is gebeurd waardoor de situatie nu gunstiger uitpakt en daarover verantwoording afleggen. En we moeten duidelijk maken wat we nog van het personeel vragen. Daar hebben we nog wel wat nazorg te verlenen.'

Hoe sla in de stress schiet van plastic

De minuscule stukjes plastic overal om ons heen vormen een bedreiging voor plant, dier en mens. Bioloog Laura Zantis deed onderzoek naar de effecten van micro- en nanoplastic op gewassen en slakken. ‘We zien dat de planten het gevecht aan gaan met de deeltjes.’

DOOR VINCENT BONGERS

FOTO NATIONAL MUSEUM OF NATURAL HISTORY MALTA

‘O ns dagelijks leven is gevuld met plastic, maar een deel daarvan kunnen we niet eens zien’, zegt bioloog Laura Zantis in het restaurant van het Van Steenisgebouw. ‘Overal om ons heen zweven namelijk deeltjes micro- en nanoplastic. Het is niet te vermijden. Juist dat we ze niet zien, maakt het zorgelijk. We zijn ons niet bewust genoeg van het probleem.’ Daarom is het ook een ‘treurige zaak’ dat de zesde plastictop van de Verenigde Naties, een paar weken geleden in Genève, is mislukt. Dat er in het Amerika onder Trump geen intentie is om de plasticberg aan te pakken is maar een deel van het probleem, zegt Zantis, die deze maand hoopt te promoveren. ‘Belangrijker is dat er best veel landen zijn die grotendeels afhankelijk zijn van het maken van plastic. Je moet dan vooral denken aan olieproducerende landen, want olie is de grondstof waar plastic van wordt gemaakt.’ Microdeeltjes plastic zijn kleiner dan vijf millimeter, sommige zijn nog zichtbaar met het blote oog. Nanodeeltjes zijn dat niet, ze zijn kleiner dan duizend nanometer. Een nanometer



De kleine wijngaardslak

is een miljardste van een meter. We ademen de deeltjes in en ze zitten in ons eten en drinken. ‘Uit onderzoek blijkt dat er plastic in ons bloed en hersenen zit. We vinden het ook in moedermelk. Wat precies de gevolgen hiervan zijn, weten we niet.’ Op moleculair niveau zijn er effecten. ‘De deeltjes interacteren met onze cellen. Het kan invloed hebben op ons lichaam.’ Voorlopig komt er geen einde aan de vloedgolf aan plastic die in het milieu belandt. Alleen al in de landbouw, waarop Zantis haar onderzoek richt, wordt wereldwijd naar schatting 12,5 miljoen ton gebruikt. ‘De productie is gigantisch en alle niet-gerecyclede producten vallen uiteen in micro- en nanodeeltjes. En daarbij komt dat er voorlopig alleen maar meer plastic in ons systeem terecht gaat komen.’ Zantis en haar collega’s keken naar het effect van de deeltjes op planten. ‘We zijn begonnen in het lab en lieten sla, wortels, gerst en tarwe groeien in een voedingsoplossing met plasticdeeltjes.’ De onderzoekers stapten vervolgens over op potten met ‘besmette’ aarde. ‘Uiteindelijk hebben we een zo realistisch mogelijk opstelling gemaakt, met allerlei micro-organismen in de grond, maar ook wormen bijvoorbeeld. Het is een heel ecosysteem.’

Het bleek dat de planten in de stress raakten van de plastic deeltjes. ‘Net als dieren en mensen, kunnen planten gespannen raken. In de cellen van de planten kwamen er stresshormonen vrij. Bij planten is dat salicylzuur.’

Er was sprake van zogeheten oxidatieve stress, een proces waarbij plantencellen beschadigd raken. ‘De planten hebben defensiemechanismen, want er zijn in de natuur allerlei bedreigingen. Bij de planten kwamen enzymen vrij ter verdediging als ze te maken kregen met plasticdeeltjes. De planten vochten tegen het plastic. Deze processen zagen we gedurende het hele experiment.’

Als stress aanhoudt, heeft dat gevolgen voor de groei. ‘Het kan effect hebben op hoe groot de planten worden en de hoeveelheid graan of fruit die gewassen opbrengen. Verdedigen kost de plant veel energie waardoor deze meer voedingsstoffen nodig heeft. Uiteindelijk kan dat schade aan de plant opleveren.’ De effecten waren niet bij alle soorten hetzelfde. De gerst en tarwe, zogeheten eenzaadlobbige planten, lijkten minder gevoelig voor het plastic dan de tweezaadlobbige wortels en sla in het experiment. ‘Gerst en tarwe zijn robuuste gewassen, zo zien ze er ook al uit. Ze zijn *tough*. Sla is het meest kwetsbaar, raakt het meest in de stress van het plastic. De nanodeeltjes worden opgenomen in de sla, de microdeeltjes niet, maar die kunnen wel weer zorgen voor blokkades van de wortels.’ Zantis en haar collega’s keken ook naar wat de effecten van de testsla waren op slakken. Het ging om de *Corsu aspersus*, de kleine wijngaardslak. ‘Die worden ook gegeten door mensen, dus vandaar die keuze.’

Het bleek dat de plasticdeeltjes niet door de organen van de slakken werden opgenomen, maar weer uitgespuugd. ‘We vonden geen deeltjes in de spijsverteringsklieren van de slakken. Toch was er een effect. De huisjes van de slakken die de sla met plastic aten waren kleiner dan die van de slakken in de controlegroep. Het scheelde vijf tot tien procent, dat is best veel. Het zou kunnen dat de sla met plastic minder voedzaam is.’ Zantis onderzocht ook de invloed van biologisch afbreekbare plastic op planten: lang niet altijd gunstig, zo bleek. ‘We zagen in het pot-experiment meer negatieve effecten optreden bij de planten in de grond met afbreekbare plastic dan bij de reguliere plastic deeltjes. In het meest op de realiteit lijkende experiment was dat precies andersom. In bio-afbreekbare plastics zitten ook allerlei chemische verbindingen die invloed hebben op planten. Dat wordt nog wel eens vergeten.’ Is er een alternatief? ‘Dat is lastig. Er zijn steeds meer soorten zogeheten bio-plastics, die niet van olie zijn gemaakt maar van bijvoorbeeld zetmeel. Voor deze processen zijn ook chemicaliën nodig die mogelijk ook weer schadelijk zijn. Het is balanceren: wat gaat voor meer problemen zorgen?’

Een beter gestructureerd afvalstelsel zal al schelen bij het afvoeren van plastic. ‘We moeten ervoor zorgen dat we plastic beter gaan verzamelen en verwerken, zodat het niet overal in de natuur terecht komt.’

Laura Zantis, *Life In Plastic, Not Always Fantastic*. Nano- and microplastics and their impact on terrestrial plants and the food chain. Promotie is 12 september



President Donald Trump bekijkt de militaire parade ter ere van het 250-jarig bestaan van het Amerikaanse leger, Washington DC, afgelopen juni

De oorlogsmachine verwoest (ook) het milieu

De Amerikaanse wapenindustrie is de grote aanjager van de mondiale vervuiling, betoogt hoogleraar milieugeschiedenis Dario Fazzi in zijn oratie. ‘Ze hebben vrij spel. Het maakt niet uit wie er in het Witte Huis zit.’

DOOR VINCENT BONGERS

FOTO ANP

‘V anaf 1945 bevindt de wereld zich in wat we *the Great Acceleration* noemen’, zegt bijzonder hoogleraar Trans-Atlantische milieugeschiedenis Dario Fazzi. ‘De mens heeft zoveel impact op de aarde en de atmosfeer gekregen dat de planeet fundamenteel is veranderd.’ De bekende voorbeelden zijn het in de lucht pompen van broeikasgassen, het verzuren van onze oceanen en het overal aanwezige plastic. ‘Rond 1970 is die versnelling alleen maar toegenomen, en we zitten er nog steeds in.’ De Verenigde Staten zijn de voornaamste veroorzaker, vertelt Fazzi, die op 8 september zijn oratie houdt in de Lokhorstkerk. ‘De belangrijkste reden is dat de economie van het land aangejaagd wordt door het militair-industrieel complex.’

De vs stoppen al decennia eindelijk veel miljarden in de wapenindustrie en dat heeft wereldwijde gevolgen voor de ecologie. ‘De militaire industrie heeft vrij spel in de vs, gesteund door politici, dat is in het systeem ingesleten. Het maakt niet veel uit of Trump of een ander in het Witte Huis zit: die verwevenheid gaat veel verder dan het presidentschap.’

De milieuschade tijdens de oorlogen in Afghanistan, Irak en eerder in Vietnam is enorm. ‘In Vietnam zetten de Amerikanen op grote schaal het ontbladeringsmiddel Agent Orange in.’ Deze herbicide vernielde niet alleen bomen en planten maar zorgde ook voor ziektes bij vele Vietnamezen en ook bij Amerikaanse soldaten. De productie van wapens zorgt voor enorm veel verontreiniging. ‘De vs hebben zo’n achthonderd militaire bases in de wereld. Die braken broeikasgassen uit en beschadigen de lokale ecologie. Bedrijven in Amerika leggen pijpleidingen aan op grond van inheemse bewoners, zonder

rekening te houden met hun rechten of schade aan het milieu. Jarenlang zijn er nucleaire wapens getest waarbij bewoners niet beschermd werden tegen de straling.’ ‘De politiek en de maatschappij laten zich niet makkelijk veranderen’, geeft Fazzi toe.

‘Maar er zijn alternatieve visies over hoe het wereldwijd anders kan: transparant zijn over ecologische problematiek; democratische participatie van zoveel mogelijk mensen in besluitvorming over klimaat en milieu en het erkennen en handhaven van milieurechten.’

Het zou al een stap zijn als er bij investeringen in defensie de implicaties voor het milieu worden meegewogen. ‘Je kunt wel het idee hebben: meer geld in de oorlogsmachine stoppen, zorgt voor meer veiligheid. Maar deze investeringen beschermen ons niet tegen de andere uitdagingen, zoals klimaatverandering. Dit is ons huis waar we gezamenlijk zorg voor dragen, dat idee moet ingesleten raken.’

Door de jaren heen zijn er ook de nodige successen geweest.

‘In 1992 werd in Rio het vn-klimaatverdrag gesloten en het is gelukt om met het verdrag van Montreal de ozonlaag te redden door wereldwijd grotendeels een einde te maken aan de uitstoot van cfk’s. We moeten verder denken dan geld verdienen en alles vanuit mondiaal oogpunt bekijken. Dat gaat generaties duren, maar het is onvermijdelijk als we echt stappen willen zetten. Ik blijf hoop houden, we moeten wel.’

Dario Fazzi, *The US on the World: The Socio-Ecological Impacts of America's Global Ascendancy*, oratie, Lokhorstkerk, maandag 8 september, 16.00 u

Voor het eerst onder de mensen

Als student in Leiden kon prinses Juliana even ontsnappen aan het strakke stramien van het Koninklijk Huis. Ze at soms uit blik en proefde voor het eerst ketchup, blijkt uit een culinaire biografie over haar studietijd. ‘Het moet een enorme cultuurschock zijn geweest.’

DOOR ELSE VAN DER STEEG

Op een reünistendag van studievereniging P.C. Hooft voor Leidse geschiedenisstudenten kwam een oud-studiegenoot naar Lizet Kruijff toe. Bij haar schoonmoeder op zolder lagen dozen vol met spullen van Juliana: brieven, menuboeken, foto's. Of Kruijff, die als culinair historicus al langer onderzoek deed naar het koningshuis, daar misschien interesse in had? ‘Altijd, natuurlijk.’ Het bleek te gaan om de collectie van Els-Boon Reuhl, die als lid van de Vereniging van Vrouwelijke Studenten te Leiden (VVSL) clubgenoot en vriendin werd van prinses Juliana. Samen met meesterpatissier Hidde de Brabander publiceerde Kruijff *Een taart voor de prinses*, met daarin recepten en anekdotes uit Juliana's studententijd. Juliana was achttien toen ze in 1927 ging studeren in Leiden. Voor de eerste keer in haar leven stapte ze even uit het strakke stramien van het Koninklijk Huis om een ‘normale’ studententijd te ervaren. Tenminste: voor zover dat kon, schrijft Kruijff, want Juliana mocht niet op kamers, dat was te ‘gewoon’. Ook mocht ze geen spoorstudent worden. Er moest wel afstand bewaard worden tot het gewone volk. De tussenoplossing: Juliana betrok een villa in Katwijk samen met een paar medestudentes en kocht twee Cadillac-lacs om tussen Leiden en Katwijk te pendelen. ‘Ze mocht lid worden van de VVSL, want dat was goed voor de contacten. Als koningin is het belangrijk dat je overal een netwerk hebt. Maar haar jaarclub werd, in tegenstelling tot de meeste jaargroepen, niet gevormd door middel van “konkelavondjes”. In plaats daarvan werden de clubgenoten door haar moeder, koningin Wilhelmina, uitgezocht. Er moesten zeven meisjes van adel en zeven heel slimme meisjes in zitten.’ Het novitiat deed ze wel gewoon mee, zegt Kruijff. ‘Inclusief sjouwen met spullen en op de grond zitten. Ze deed aan heel veel mee: het theaterclubje, het strijkorkestje.’ Juliana genoot ervan. ‘Het moet wel een enorme cultuurschock voor haar zijn geweest om ineens zoveel jonge vrouwen bij elkaar te zien. Ze was nooit naar een normale school geweest, maar had privéonderwijs gehad met een paar meisjes.’ Ook haar studie volgt niet een gebruikelijk patroon. ‘Dinsdag rond lunchtijd komt ze aan in Leiden en op vrijdag vertrekt ze weer. In het weekend loopt ze weer braaf in het gareel als toekomstige troonopvolger.’ Ze volgt losse vakken over geschiedenis, theologie, internationaal recht en Aziatische cultuur. ‘Haar vrije studiekeuze heeft bovenal te maken met verruiming van haar

kennis, vorming van een wereldbeeld en verdieping van inzicht’, schrijft Kruijff in het boek. Juliana's studietijd zal toch niet eindigen met een regulier diploma, maar met een eredoctoraat, zo is al voor haar uitgestippeld. Nadat ze dat op 31 januari 1930 in ontvangst heeft genomen reizen 350 leden van de VVSL af naar Katwijk waar ze het ‘Wilhelmus’ en het ‘lo Vivat’ zingen voor de prinses. In brieven schrijft Juliana vol enthousiasme over haar studententijd. ‘Het gaat uitgebreid over het lenen van dictaten, over waar ze allemaal naartoe gaat, zoals roeiwedstrijd de Varsity en toneelvoorstellingen. Wanneer ze in de zomervakantie weer op Paleis het Loo zit, schrijft ze dat ze zich eenzaam voelt en dat ze zich “zo Leids” voelt. En dat ze zich verheugt op het komende studiejaar, elkaar weer allemaal te zien bij het novitiat en dan samen te gaan lunchen.’ Dat eten is een belangrijk terugkerend element, zag Kruijff, al kookte Juliana zelf niet veel: ‘Als de studenten zelf iets maakten, was het vaak bouillon, soms met wat prut erin. Waar de studenten ook goed in waren, was koken uit blik. Eentje was heel goed in een salade met kleine boontjes, stukjes sperzieboon, stukjes wortel, doperwtjes, stukjes aardappel. En dat met een sausje of een vinaigrette of mayonaise erdoor. Dat soort geïmproviseerde gerechten kom je veel tegen. Maar in het kookboek van Els-Boon-Reuhl staat ook een recept voor koekjes van anderhalve pagina lang.’ De studentenmaaltjes stelden dan niet zoveel voor, bij het bestuderen bij de staatsdiners deed Kruijff een opvallende ontdekking. Als Juliana achttien wordt, komt er een nieuwe chef in het paleis werken die het allemaal wat moderner aanpakt dan zijn voorganger en voor het eerst tomatenketchup op het menu zet. ‘Want dat is hip. Je ziet dat ze zich niet meer alleen door Frankrijk laten inspireren, maar ook door Amerika. Het paste ook in dat gezonde, frisse, jonge tijdsbeeld dat er toen werd neergezet. In plaats van een *Sauce Cardinal* bij de kreeft of bij de gepocheerde koude zalm, gaat er ketchup bij. Dat geeft het net wat meer *bite*.’ ‘Ik denk dat Juliana daar wel wat over te zeggen heeft. Want als ze eenmaal weer haar studententijd gehad heeft, dan verdwijnt het ook weer. Ik heb de indruk dat het een beetje een hype was. Het lijkt heel studentikoos, studenten kwakken namelijk ook overal ketchup overheen.’

Lizet Kruijff en Hidde de Brabander. *Een taart voor de prinses*. Sauberhaus Uitgeverij, €28,99



Juliana (derde van rechts) bij het lustrum van de VVSL in 1935. Foto Erfgoed Leiden en Omstreken

‘Studenten kwakken overal ketchup overheen’



Nieuwe raadsvoorzitter ‘wil vooral verbinden’

Linda Rijnveld (55) is de nieuwe voorzitter van de universiteitsraad. ‘Ik heb veel ervaring met het oplossen van geschillen.’

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO MARC DE HAAN

Wat is uw achtergrond?

‘Ik heb in Leiden rechten gestudeerd en ben onder andere voorzitter van de bezwaarcommissie bij de Sociale Verzekeringsbank geweest. In die rol heb ik vele hoorzittingen geleid en tot een goed einde gebracht. ‘Ook heb ik bij een stichting gewerkt die zich bezighoudt met geschilbeslechting in het onderwijs. Mijn vorige baan was secretaris van de examencommissie bij het Leiden Institute of Advanced Computer Science. Vanuit die rol ken ik de universitaire organisatie vrij goed.’

Waarom wilde u voorzitter worden?

‘Wat mij vooral aanspreekt is het behartigen van de belangen van zowel de studenten- als de medewerkerspartijen. Ik wil een verbindende rol spelen tussen het college van bestuur en de fracties in de raad. Bovendien vind ik het heel fijn om mensen in hun kracht te zetten en organisaties zo vooruit te helpen. Ik heb bij verschillende organisaties binnen en buiten de onderwijswereld gewerkt. Daar waren geschillen aan de orde, dus daar heb ik ook ruim ervaring mee.’

Wat zijn speerpunten voor u en de raad?

‘Ik wil graag bevorderen dat mensen meer omzien naar elkaar. De nieuwe raad is maandag pas voor het eerst bij elkaar gekomen en moet zich nog buigen over wat de gezamenlijke speerpunten zullen zijn. Ik ben een onafhankelijke voorzitter, sta open voor alle ideeën en meningen en wil zorgen dat als er meningsverschillen zijn, de partijen er alsnog uitkomen.’

De raad werd de afgelopen jaren vaak te laat en gebrekkig geïnformeerd door het college. Wat gaat u daaraan doen?

‘Ik heb in mijn vorige banen gemerkt dat als je écht luistert naar mensen en ook goed uitleg geeft over zaken, dan kan dat al veel helpen om geschillen op te lossen. Het kan in ieder geval voor meer begrip voor elkaars mening zorgen. Ik denk dat dat een eerste stap is. ‘We moeten eerst met elkaar en daarna met het college in gesprek om te kijken waar de knelpunten liggen. Het erover hebben hoe we dat het beste kunnen oplossen, hoe we dat wat vlot kunnen trekken.’

Het besluitvormingsproces in de raad verloopt traag. Kan dat sneller?

‘Optimalisatie van processen is iets waar je als organisatie naar moet kijken. Maar ik moet eerst helder op het netvlies krijgen wat het proces exact is en of er mogelijkheden zijn om dat wat soepeler te laten verlopen.’

De Vrijmoedige Studentenpartij heeft een zetel in de raad. Er is binnen en buiten de raad verzet tegen deze partij die rechtsradicaal zou zijn. Hoe gaat u om met deze kwestie?

‘Ik maak als voorzitter geen deel uit van de raad en heb geen politieke rol hierin. Mijn mening in deze is niet relevant.’

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leiden-univ.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Loesje zoekt **leden** in Leiden. Bijeenkomst op **maandagavond**. Ben je goed met **taal** en/of **lijm**? Meld je aan via loesje.nl

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijftientig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-574745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Opplage circa 5.000

Hoofredactie:

Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:

Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marciëlle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl

Medewerkers:

Emiel Beinema | Lente van den Berg | Lisa Boshuizen | Remco Breuker | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Emma van Kalmthout | Henrik Laban | Marieke Noltin | Zahra Menguellati

Art direction en vormgeving:

Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie:

Taco van der Eb | Marc.deHaan.nl

Illustraties:

Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk:

Rodi Rotatiedruk,
Broek op Langedijk

Advertenties:

Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129,
2031 EG Haarlem, Telefoon 023 - 571 47 45,
E-mail:sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:

Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits



@WeekbladMare

CULTUUR

Carmen op de barricades

De beroemde opera *Carmen* gaat over Spaanse stierenvechters, tabakssmokkel en de liefde. Maar gezelschap Opera2Day verplaatst het stuk naar een Parijse rebellencommune. ‘We brengen het terug naar de historische context.’

DOOR ELSE VAN DER STEEG
FOTO BART GRIETENS



‘Suzanne bracht me een tijdje geleden een paar paardenbotten die we zullen delen. Geneviève droomt elke nacht van kip en kreeft.’ Dat schrijft componist Georges Bizet aan zijn schoonmoeder in 1870. Hij is dan met zijn vrouw Geneviève in Parijs, waar hij als lid van de Nationale Garde de stad moet verdedigen tegen Pruisische aanvallen. In dat jaar heeft Frankrijk de oorlog verklaard aan Pruisen. De Fransen dachten makkelijk te winnen, maar dat viel zwaar tegen. Sterker nog: de Pruisen omsingelden Parijs. ‘Tijdens de belegering kon niemand de stad in of uit: van de honger werd de hele dierentuin leeggegeten’, vertelt Tiara Kobald, dramaturg bij Opera2Day. Terwijl de oorlog voortduurt, ontstaat er steeds meer onvrede, met name onder de arbeidersklasse. ‘Steeds meer bewoners krijgen revolutionaire ideeën: de regering bepaalt wat we moeten doen, maar wij willen zelf de macht in handen nemen.’ Al tijdens de belegering zijn er een paar opstanden, maar die worden neergeslagen door het Franse leger. Na de wapenstilstand in 1871, pakten de burgeropstandelingen door: ze stichtten een Commune. Ze willen vechten voor vrijheid, gelijkheid en broederschap. ‘Ook vrouwen spelen een grote rol in de Commune van Parijs’, vertelt Kobald. ‘Ze kwamen op voor hun eigen idealen en vochten mee om de barricades te verdedigen tegen het Franse leger. Er zijn afbeeldingen waar dat in het bijschrift benoemd wordt: “La barricade de la place Blanche défendue par des femmes.”’ Bizet is vlak voor het stichten van de Commune de stad ontvlucht. Hij is het niet eens met de opstandelingen, maar staat ook niet helemaal aan de kant van de

regering. De opstand wordt neergeslagen, verwacht hij. En inderdaad, twee maanden later valt het Franse leger Parijs binnen. ‘Iedereen die er ook maar enigszins uitzielt als een rebel, wordt neergeschoten’, vertelt Kobald. ‘Tien-, twintigduizend burgers worden gewoon vermoord door hun landgenoten. Het is een trauma waar lang niet over wordt gesproken. Je mocht er niet naar verwijzen in opera’s, toneel, schilderijen.’ Als het er in de pers al over gaat, wordt er spottend over de rebellen geschreven. Vrouwen worden afgebeeld als karikaturale ‘manwijven’, vaak rokend, wat in die tijd niet paste binnen de burgerlijke moraal. Een jaar later wordt Bizet benaderd om een opera te schrijven. Hij kiest voor het verhaal uit de novelle *Carmen*. De opera gaat over een vrouw die werkt in een sigarettenfabriek in Sevilla en in het geheim actief is bij een smokkelaarsbende. Ze heeft twee mannen achter zich aan, die haar allebei beminnen, maar voor Carmen is de liefde een spel, zingt ze in de bekende aria *Habanera*, aan het begin van de opera. Als je de achtergrond kent, herken je opeens allerlei beelden uit de Parijse geschiedenis in die opera, zegt Kobald. ‘De karikaturen van rokende vrouwen die de Franse pers maakten, lijken op de rokende vrouwen in de opera. In de eerste akte van Carmen spelen kinderen soldaatje en er lopen veel soldaten op straat. De vrouwen die in de sigarettenfabriek werken, komen tijdens de opera in opstand. Het zijn allemaal elementen die lijken op de geschiedenis van de Commune. ‘In de opera wordt de Spaanse Carmen vaak afgebeeld in een rode jurk. De stierenvechters gebruiken rode lappen. De vlag en de herkenningskleur van de rebellen in de Parijse Commune was ook rood. Zo vind je allerlei overeenkomsten tussen die opera en die geschiedenis. Wij maken dat in onze uitvoering expliciet: de opera gaat bij ons over de Parijse Commune. We brengen het stuk terug naar de historische context.’ Daarvoor is soms het libretto, de tekst die de zangers zingen en spreken, aangepast, maar vaak was dat niet of bijna niet nodig. Kobald geeft het voorbeeld van José, een van de mannen die verliefd is op Carmen. ‘Als hij haar volgt naar haar smokkelaarsbende zingen die samen: “Het gevaar is overal, maar we maken ons geen zorgen om de soldaat die ginds op ons wacht.” In onze versie wordt dezelfde tekst gezongen door de rebellen, terwijl ze op hun barricades wachten tot de soldaten er aankomen.’ Een van de bekendste aria’s uit het stuk, *L’air de toréador* (Het lied van de stierenvechter), kreeg wel een nieuwe tekst. In plaats van “*Toréador, en garde*”, klinkt er nu: “*Révolution, oui, vive la Commune!*” Kobald: ‘Het wordt een strijdlied. Die nieuwe tekst past heel goed op de muziek van Bizet. Tania Kross, die de hoofdrol van Carmen vertolkt, omschrijft het als een lied dat in een voetbalstadion kan worden gezongen. Je wilt het samen zingen, en dat past veel beter bij een revolutie dan bij een stierenvechter.’ Zag men in Bizets tijd ook al die overeenkomsten tussen de opera en de geschiedenis van de Commune? ‘Totaal niet. Dat heeft ermee te maken dat het een verboden onderwerp was. Maar het is wel opvallend dat de opera vrij slecht werd ontvangen. Het commentaar was vooral: “Dit is immoreel, dit kan niet. En die Carmen die is een soort beest of demon.” De taal die gebruikt werd om haar te beschrijven, kwam erg overeen met hoe de vrouwen in de Commune achteraf werden neergezet. ‘We denken niet dat Bizet die parallellen bewust heeft getrokken. We kunnen het niet zeker weten, maar wij zien het als een soort onbewuste verwerking van die periode in de geschiedenis, een collectief trauma dat er op een of andere manier toch uit moet.’

Opera2Day en B’rock Orchestra. *La Révolution de Carmen*. Amare 3-14 september. Tickets vanaf €27, studenten €15



‘In Katwijk weet iedereen dat de zee gevaarlijk is’

DOOR LISA BOSHUIZEN
FOTO MARC DE HAAN

Hoe ben je bij de Katwijkse Reddingsbrigade beland?

‘Mijn ouders hebben elkaar hier ontmoet. Toen ik vijftien werd, was ik oud genoeg voor de lifeguard-opleiding. Sindsdien ben ik hier niet meer weg te krijgen. ‘Ik heb hier mijn eigen vriendengroep en in de zomer samen met hen een vaste wachtweek.’

Ren je net zoals in Baywatch over het strand?

‘Dat is een romantisering. Als er iets gebeurt dan rennen wij het strand over, maar niet op dezelfde manier. Vorige week zat ik met een paar oudere leden op wacht en ben ik opgevoed met de eer-

ste afleveringen van de oude serie. De film heb ik wel al vaak gezien.’

Welke reddingsactie is jou het meest bijgebleven?

‘Onlangs was ik als eerste ter plaatse bij een zelfmoordpoging. De persoon was al uit de zee gehaald en zag er raar, verward en bleek uit. Ik heb de eerste medische hulp verleend. Ik kon de persoon alleen maar warmhouden. ‘Op het moment zelf denk je: we hebben goed werk gedaan. Het kan daarna twee kanten op gaan: of het gebeurt volgende week weer of er komt goede hulp. Een week later kregen wij een bedankbelle-tje. Dat was heel leuk. ‘Twee jaar eerder was ik deel van een

zoekactie in Wassenaar waarbij twee jongens in nood waren. Wij hebben één van de jongens uit zee gehaald. Maar na twee uur wisten wij: die ander heeft het niet overleefd. Toen werd het een vergingsactie. Het lichaam is de volgende dag gevonden. Gelukkig heb ik dat zelf niet gezien.’

Hoe ga je daarmee om?

‘Als vrienden onder elkaar probeer je er een beetje luchtig over te doen. Zo verwerk je het het snelst. Na een serieus evaluatiegesprek maken wij er al vrij snel grapjes over. ‘We hebben twee oudgedienden die nabellen om te vragen of alles goed gaat.’

Wat doe je als je wacht houdt?

‘De wacht bestaat meestal uit één commandant, twee lifeguards, een schipper en eventueel nog jeugdleden. Ik moet alleen nog de opleiding doen tot chauffeur. Over het strand rijden in een hulpverleningsvoertuig is heel anders dan met je eigen auto in het verkeer. Je doet dan ook een blauw-licht-cursus om met sirene te mogen rijden.

‘Om de stromingen te testen, gaan we soms zelf in het water liggen. Laatst ging ik de zee in bij een strandtent verderop en binnen twee minuten was ik weer ter hoogte van de post, zo sterk was de stroming. Wij hangen dan vlaggen op: geel als we adviseren om niet te zwemmen en rood als het verboden is. ‘Mensen die een dagje naar het strand gaan onderschatten het vaak, maar de zee is altijd gevaarlijk. In Katwijk weet iedereen dat.’

Moet je vaak een reddingsactie uitvoeren?

‘Laatst zat er een man vast in een mui, een stroming tussen twee zandbanken. Het is gevaarlijk omdat je daardoor in paniek kan raken. Ik was toevallig op zee om te oefenen met de waterscooter. Wij zijn er met meerdere boten en auto's naartoe gegaan. ‘Verder hebben we vaak EHBO-ongevallen. Laatst heb ik een gewonde baby-meeuw gevonden. Er gebeurt genoeg.’

COLUMN | ZAHRA MENGUELLATI

Verdeel het Haagse studentenleven niet in hokjes

Verheugd schreef ik me in als mentor voor de HOP-week, met een vriendin die ik daar twee jaar terug heb ontmoet. Niet alleen zij, maar zo'n twee derde van mijn Haagse kring is terug te traceren naar deze eerste week uit mijn studentenleven. Een erg internationale week, waarbij de voertaal ook vorig jaar bij de crew altijd Engels was.

Verbaasd was ik dus toen mijn groepje zich meldde: stuk voor stuk Nederlandse achternamen. Ook hun studie hadden ze gemeen: Economie en Samenleving. O jee, Nederlandse jongens die economie én rechten doen. Die gaan voor een El Cid-week en willen hun vrije leven beginnen met zoveel mogelijk bier, dacht ik. Mijn co-mentor en ik waren vastberaden hen toch óók bekend te maken met ons multiculti (en alleen gematigd alcoholische) studentenleven: we gaven ze een

tour langs de beste spots in Chinatown, lieten ze speeddaten met eerstejaars van International Studies, en deden samen een les capoeira.

Meer mentoren sleepten hun groepjes met Nederlands commentaar langs Engelstalige activiteiten. Soms was er een taalkloof, en zelfs enigszins afkeer tussen de nieuwelingen en hun begeleiders. Eén mentor beklagde zich over een groepje met alleen maar ‘kanker-Nederlanders’.

Met de komst van twee nieuwe bachelors is Den Haag klaarblijkelijk de snelst groeiende studentenstad, zo schreef het *AD*, en die groei is op Wijnhaven vooral Nederlandstalig. Daar zal nu dus niet meer alleen van bestuurskundestudenten Nederlands te horen zijn. In het begin van de week stelde ik me voor dat er twee aparte introweken nodig zouden zijn in onze Hofstad. Ook leden van de ‘Board’ van de HOP-week deelden voorzichtig die mening.

Mijn ervaring met onze eigen groep feuten heeft mij dit anders laten inzien. Die nieuwe studies zijn met een reden in Den Haag; de internationale stad van ‘Peace and Justice’ en daarnaast het hart van onze nationale politiek en bureaucratie. De kersverse studenten Economie en Samenleving en Cybersecurity kunnen juist profiteren van een internationale omgeving. Zo hoorde ik trots aan hoe ze bij de ambassade van El Salvador zeer intelligente vragen stelden aan een enthousiaste, óók

economisch opgeleide diplomaat. Een 5,4 voor het eindexamen Engels is toch meer waard dan sommigen dachten!

We kunnen dus één introweek behouden, mits we ook ruimte bieden voor meer talen. Officieel was het de bedoeling dat wij, twee Nederlanders, een groep andere Nederlanders die een Nederlandstalige studie gaan starten, in het Engels toe zouden spreken. Afgezien van de eerste appjes hebben we dat natuurlijk losgelaten. We kunnen niet verwachten dat iedereen zo *eager* is om volledig naar een vreemde taal te *switchen*. Wel kunnen we interculturele uitwisseling stimuleren, in plaats van het Engels af te dwingen. Dit kan door juist de Fransen, Nederlanders en Italianen te mixen. De HOP-week is de perfecte gelegenheid om te laten zien dat je van iedereen, onder het genot van een biertje (o.o of niet), waardevolle dingen kan leren. Zo sprak ik mijn groepje ook toe: het is belangrijk om tijdens je studententijd zoveel mogelijk verschillende mensen te ontmoeten. Je houdt daar, naast logeeradresjes in het buitenland, ook nog eens een ruime blik, wijsheid en kennis aan over.

Als stad van vrede en recht verdient Den Haag een studentenleven dat niet verdeeld raakt in hokjes, maar waarin ontmoeting en uitwisseling vanzelfsprekend zijn. Dat begint al in de eerste week.

Zahra Menguellati is student International Studies

‘Eén mentor klaagt over een groepje met enkel “kanker-Nederlanders”

